

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית

מנהיגות עושה היסטוריה

צאצאן-גוריון ואנצ'אס צאצאן

שנת-בן גוריון ובגין

ערכה לבתי הספר היסודיים

ערכת לימוד זו מוגשת לכם כחלק מהנושא המרכזי השנתי: "מנהיגות פורצת דרך - דמותם, חזונם ופועלם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין". משרד החינוך בחר להקדיש את שנת הלימודים תשע"ג לשני ראשי ממשלה אלה, לציון 40 שנים למותו של דוד בן-גוריון, ו-100 שנים להולדתו של מנחם בגין. חיבורם של שני האישים מזמן היכרות עם מנהיגים מרכזיים משני עברי המתרחס הפוליטי, שידעו להוביל בדרך שנבחרה מתוך אמונה בערכים, אך השכילו להתמודד עם מציאות משתנה. הערכה מיועדת לתלמידי בתי הספר היסודיים, ומתרכזת בחזון שני האישים בנוגע לארץ ישראל ולמדינת ישראל, ולמימוש של חזון זה.

המטרות

- היכרות עם קורות חייהם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין ועם תכונות מרכזיות שלהם כאישים וכמנהיגים.
 - היכרות עם חזונם של שני המנהיגים בנוגע לארץ ישראל ולמדינת ישראל, תוך השוואה בין שתי התפיסות.
 - התמודדות עם השפעת הכרעותיהם של שני המנהיגים על החברה הישראלית היום.
 - יישום ערכים חברתיים שהובילו בן-גוריון ובגין בקרב קהילת בית הספר.
- הערכה מודולרית, ומציעה מבחר של פעילות ושיעורים לעיסוק בשני האישים. בכל אחת מהיחידות תמצאו מערכי שיעור מובנים, אבל אפשר גם לבחור בפעילות בודדת או לחבר כמה פעילויות. כמו כן מוצעות שאלות שונות לדיון. בכל פעילות מוצע לצאת מנקודת עולמו של התלמיד כדי לקרב אליו את החומר. בערכה דרכי הוראה מגוונות: חידונים ומשחקים, דיון במקורות, שאלונים, התמודדות עם דילמות, וכמובן קישור לחיי הקהילה ולבית הספר.

הערכה מחולקת לשלוש יחידות: יחידת מבוא, יחידת לימוד עיקרית ויחידת יישום:

- **יחידה ראשונה:** ממנהיגים צעירים למנהיגים לאומיים - היכרות עם ילדותם של שני האישים ועם השפעת ילדותם על הכרעותיהם כמנהיגים לאומיים. **עמוד 3**
- **יחידה שנייה:** דרכים שונות - מטרה אחת: העם היהודי, ארץ ישראל ומדינת ישראל בחזונם של בן-גוריון ובגין - האופן שבו תפסו שני האישים את הקשר שבין עם ישראל לארץ ישראל ולמדינת ישראל. כמו כן כוללת היחידה עיסוק ביחסים המיוחדים של שני המנהיגים לתנ"ך. בהמשך מציעה היחידה דיון באירועים שממחישים את התפיסות הערכיות של שני האישים: ההכרזה על המרד, ההבלגה והסכם השלום עם מצרים. **עמוד 7**
- **יחידה שלישית:** מנהיגותם של בן-גוריון ובגין כדוגמה, כמופת וכאתגר למנהיגות נוער - בחינה של התפיסות הערכיות של שני האישים ומעשיהם, כבסיס לפעילות של התלמידים בבית הספר ובקהילה. **עמוד 31**

הערכה מיועדת למורה. החוברת כתובה כמערך, ומתאימה לכמה שיעורים על פי בחירת המורה. עם זאת, אנחנו ממליצים בחום להתחיל את העיסוק בנושא בדיון בילדותם של שני האישים, כדי לקרב בין התלמידים לחומר הנלמד ולעודד פעילות מנהיגותית של התלמידים.

לגיוון העבודה בכיתה מצורפים לערכה נספחים משני סוגים:

1. דפי קריאה ודפי עבודה שאפשר לצלם לתלמידים.
2. נספחים צבעוניים בגודל כפול המצורפים בנפרד.

נוסף על כך החוברת מציעה פעילות מתוקשבת באתר גלים. הפניות לנספחים ולאתר גלים נמצאות בחוברת עצמה.

בצבע כחול.

כמו כן מופיעות הנחיות ושאלות לתלמידים בצלמית זו בדיסק המצורף תוכלו למצוא הרחבות למורה הנוגעות לנושאים ואירועים המוזכרים בערכה.

יחידה ראשונה: מנהיגים צעירים למנהיגים לאומיים

המטרות

- היכרות עם דמותם ועם פועלם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין.
- היכרות עם תכונות מרכזיות באישיותם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין.
- הערכת ההשפעה של אירועים ומעשים בילדות על מנהיגותם כבוגרים.
- הסקת מסקנות על מנהיגותם של בן-גוריון ובגין, והקשר בין בחירות בגיל צעיר לעיצוב דמותו של המנהיג הבוגר.
- בחינה של האירועים והמעשים בהקשר רלוונטי לתלמידים: מה היינו עושים בסיטואציה דומה?

התכנים המרכזיים

- ביוגרפיות של שני המנהיגים.

הסבר על מבנה הפעילות

הפעילות פותחת בהכרת ילדותם של המנהיגים, באמצעות מצגת באתר גלים ובמילוי משימת משחק מקוונת באתר. בתום הפעילות המקוונת יענו התלמידים על שאלות שיוצגו על הלוח, ובכיתה יתנהל דיון באירועים החשובים במיוחד בילדותם של המנהיגים, בעיני התלמידים. בדיון יש לשאול את התלמידים כיצד לדעתם היו הם עצמם מתפקדים בסיטואציה דומה. בהמשך יכירו התלמידים בעזרת המצגת את תקופת מנהיגותם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין, ישחקו במשחק או יפתרו תשבצים שיעזרו להם להפנים את המידע העובדתי, וידונו במאפייני מנהיגותם. בשלב הבא ימצאו התלמידים את הקווים המקשרים בין מאפייניהם של בן-גוריון ובגין בילדותם למאפייניהם כמנהיגים. משימת הסיכום בקבוצות היא הדמיה של בחירת אחד המנהיגים לראש מועצת התלמידים בתקופתנו. תוצר הלמידה הוא כרזת בחירות הנעשית באופן מקוון.

אמצעי הלמידה: עבודה בקבוצות, משחקים ותשבצים, צפייה בסרטון. פעילות מקוונת: לימוד משחק ויצירה באמצעות הרשת.

חלק א': מנהיגים צעירים

ננחה את התלמידים לקרוא את סיפורי ילדותם של ראשי הממשלה לשעבר, דוד בן-גוריון ומנחם בגין **במצגת באתר גלים**, תוך התמקדות במסופר בשנים: 1886, 1900, 1906, 1913, 1929, 1931. לאחר מכן, נעבור למשחק "חפצים מספרים", הנמצא אף הוא כפעילות מקוונת באתר גלים.

- ← בחרו בשלושה אירועים מתקופת הילדות של המנהיגים, מהמצגת או מהמשחק והעריכו כיצד הם יכולים להשפיע על עיצובם, גם בהיבטים שלא קשורים במנהיגות.
- ← בחרו באירוע שלדעתכם הוא החשוב ביותר להמשך דרכו של כל אחד מהאישים כמנהיג בעתיד. מדוע הוא חשוב בעיניכם?
- ← בחרו באחד האירועים או המעשים של בן-גוריון או בגין בילדותם: מה הייתם עושים בסיטואציה דומה?

חלק ב': מנהיגים לאומיים

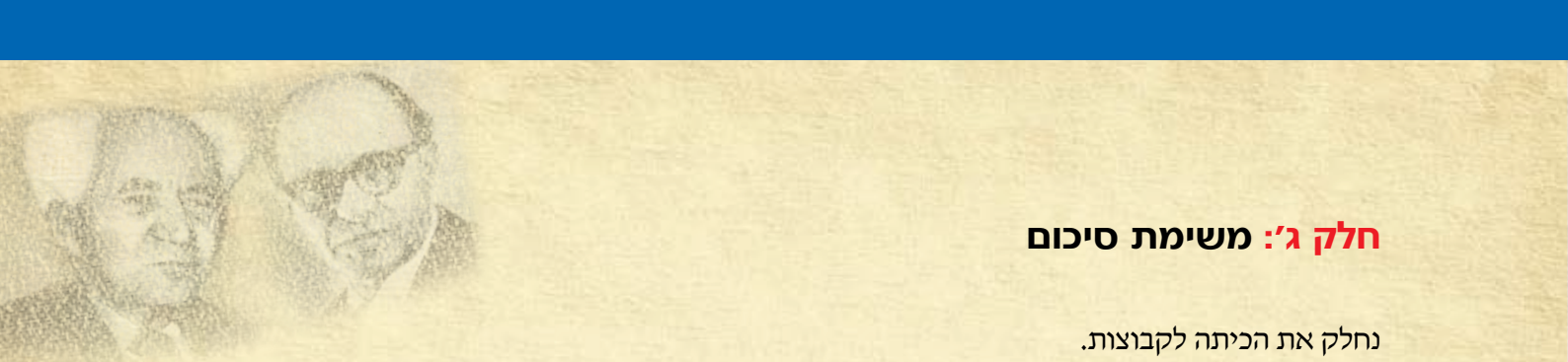
חזרו אל המצגת באתר גלים, המשיכו לקרוא על חייהם ועל מנהיגותם של ראשי הממשלה לשעבר, דוד בן-גוריון ומנחם בגין. במהלך הקריאה בדקו עם איזה אירוע שחוה בן-גוריון, או מעשה שעשה, אתם מזדהים יותר מכול? כמו כן עם איזה אירוע שחוה בגין, או מעשה שעשה, אתם מזדהים יותר מכול?

כשיסיימו התלמידים לצפות במצגת, נחלק להם את **דף העבודה: הכרות עם חייהם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין נספח א', (עמ' 6)**. הידע הנדרש על מנת לענות על דף עבודה זה מתבסס על המצגת שבאתר גלים. הפתרונות למשחק המילים שבדף העבודה: הכרות עם חייהם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין, מופיעים בדיסק הנלווה. מומלץ לתת לתלמידים לפתור גם את **התשבצים** המופיעים בדיסק.

- ← בחרו באירוע אחד מתוך המצגת שבגללו היה לדעתכם נכון לבחור בבגין לראש ממשלה. הסבירו מדוע בחרתם באירוע זה.
- ← בחרו באירוע אחד מתוך המצגת שבגללו היה לדעתכם נכון לבחור בבן-גוריון לראש ממשלה. הסבירו מדוע בחרתם באירוע זה.
- ← אילו קווים מקשרים אתם יכולים למצוא בין מאפייניהם של בן-גוריון ובגין בילדותם למאפייניהם כמנהיגים בוגרים?
- ← עד כמה התאמתו השערותיכם על השפעת ילדותם על מנהיגותם?

חלק ג': משימת סיכום

נחלק את הכיתה לקבוצות.
נבקש מהתלמידים לדמיין שבן-גוריון ובגין היו נולדים בתקופתנו, והיו בני גילם. נבקש מהתלמידים לחשוב על תכונות האופי של המנהיגים כפי שהכירו אותן מהמצגת ומהפעילויות.

← בפעילות הקודמת נתבקשתם לבדוק עם איזה אירוע שחווה בן גוריון, או מעשה שעשה, אתם מזדהים. ועם איזה אירוע שחווה בגין, או מעשה שעשה, אתם מזדהים. במה בחרתם? מדוע?

← אילו יכולתם להציע מועמדות של אחד מהאישים לראשות מועצת התלמידים בבית הספר, את מי הייתם מציעים?

← נסחו כקבוצה את השערותיכם, כיצד היה נוהג המנהיג שבחרתם כראש מועצת התלמידים בנושאים הבאים:

- פעולות למען שיפור העברית המדוברת בבית הספר
- עידוד הנוער לפעולות חלוציות
- יחס לתלמידים עולים חדשים
- כבוד, אחריות, מנהיגות

נזמין את הקבוצות ליצור כרזת בחירות למועמד שלהם לראשות מועצת התלמידים.

← החליטו יחד אילו מעמדות המנהיג כדאי לבטא בכרזה.
← שאלו את עצמכם אל מי פונה הכרזה: למי שמכירים את המועמד שלכם? למי שעדיין לא מכירים אותו?
← חשבו על סיסמה שתתאים לאירוע, למנהיג ולקהל היעד.

עיצוב הכרזה: נבקש מהתלמידים להשתמש ב"צייר של גלים" **באתר גלים**, ולהעלות את הכרזה לרשת.

← בחרו או ציירו תמונות מתאימות.
← בחרו כיצד למקם את הכיתוב ואת התמונות בכרזה.

נספח א'

דף עבודה

הכרות עם חייהם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין

משחק

לפניכם כמה מושגים מרכזיים מחייהם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין.

בן-גוריון: העלייה השנייה, הסתדרות העובדים, הקמת מדינת ישראל, עלייה לנגב.
בגין: בית"ר, האצ"ל, חירות, הכור הגרעיני, הסכם שלום, שלום הגליל.

בסיפור שלפניכם מופיעים מושגים אלה, אך סדר האותיות התבלבל.
מצאו את סדר האותיות הנכון לכל מילה או קבוצת מילים המופיעות בצבע.

היום החלטתי לצאת לים. לקחתי סירה מהמעגן ויצאתי. אבל לא תאמינו עד כמה קשה לנווט... עד כמה צריך להתאמץ כדי שהמשוטים י**א**תרו...

פתאום ראיתי את נטע על הגלשן שלה, די מדכא להביט **א**סירה **ב**ודדת **ת**ולעה בגלשן מהיר. אוף! האמת, צרם לי שנטע ראתה אותי עצובה ואפילו לא עצרה את הגלשן שלה ויעצה לי בניווט. כשסוף סוף ירדנו לחוף היא הלכה עם אילנה ועם מעיין. ומה הן עשו? לקחו **ס**ל, **נ**ה **כ**מה ממתקים, והלכו לעשות פיקניק. בלעדיי! כמעט בכיתי, אבל פתאום שמעתי מחלון אחד הבתים **כ**ינוה, **ה**יה **ר**גל קסום, הרגשתי כאילו אני במקום אחר, **א**ולי **ל**ילה **א**ושלג באירופה, או איזה נשף ריקודים... התעודדתי והחלטתי ללכת לתמה קיוויתי

שהפעם היא לא **ת**ריב איתי, **א**ללה קשה לדעת מה יהיה... בכל פעם אני מסבירה לה: **ת**מר, **ל**א **ת**חיד **נ**שיקה פותרת הכול, עדיף פשוט לא לריב בכלל, ואז לא צריך להשלים. בכל זאת רבנו כי ראיתי אותה מספרת **ל**ילה **ב**גינה את הסוד שלנו, בגללה הרגשתי שגם עם **י**ללי **י**היה **ה**שנה קשה... אוף! נמאס לי!

● בחרו בארבעה מהמושגים שהופיעו בסיפור, והסבירו כיצד קשור כל מושג לחיי המנהיג.

שנת בן גוריון ובנין

יחידה שנייה: דרכים שונות - מטרה אחת: העם היהודי, ארץ ישראל ומדינת ישראל באזנון של בן-גוריון ובגין

המטרות

- בירור הקשר שבין ארץ ישראל, עם ישראל ומדינת ישראל בחזונו של דוד בן-גוריון ומנחם בגין.
- בירור מקומו של התנ"ך בהגותם של שני המנהיגים וחשיבותו בעיגון הקשר שבין העם היהודי לארץ ישראל.
- השוואת חזונו של שני המנהיגים על ארץ ישראל, מדינת ישראל וירושלים.
- השוואת חזונו של שני האישים על הקשר בין העם היהודי בארץ ובתפוצות.
- בחינת תהליך קבלת ההחלטות של שני המנהיגים לאורם של חזון העם, חזון הארץ וחזון המדינה.

התכנים המרכזיים

- יחסם של בן-גוריון ובגין לקשר שבין עם ישראל לארץ ישראל ולמדינת ישראל.
- סוגיות הקשורות למימוש חזונו של המנהיגים: ההכרזה על המרד, ההבלגה, הסכם השלום עם מצרים.
- יחסם של שני המנהיגים אל התנ"ך.

הסבר על מבנה הפעילות

יחידה זו מורכבת משלושה מערכי לימוד ומיחידת סיכום.

- א. ארץ ישראל וירושלים בתפיסתם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין.
- ב. התנ"ך וארץ ישראל בחזונו של דוד בן-גוריון ומנחם בגין.
- ג. אתגרים במימוש חזון ארץ ישראל.
- ד. משימת סיכום.

החלק הראשון והעיקרי עוסק בארץ ישראל, במדינת ישראל ובירושלים ובהגות של המנהיגים, תוך עמידה על הדומה והשונה ביניהם. אל מערכי השיעורים מצורפים דפי מקורות, יצירה ולימוד על הנושא. החלק השני עוסק ביחסם של המנהיגים לתנ"ך ומקומו בחזונו. למערך זה מצורפים סיפורים, קטעי לימוד וסרטון העוסקים בנושא. החלק השלישי עוסק באתגרים שעמם מתמודד מנהיג במימוש החזון. למערך מצורפים ארבעה דפים לעבודה בקבוצות, כל אחד מהם עוסק בקושי מסוים של אחד המנהיגים מול הגשמת חזונו. לסיכום, יתמודדו התלמידים עם משימה שבה יתבקשו לזהות מטרה משותפת, שאליה חתרו שני המנהיגים, ולהציע דרכים שונות להשגת מטרה זו.

אמצעי הלמידה: דפי מקורות, דפי עבודה ופעילות יצירתית, משחקים ותשבצים, עבודה בקבוצות, צפייה בסרטון.

חלק א': ארץ ישראל וירושלים בתפיסתם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין

1. המקום האהוב עליי

בחלק זה נעסוק ביחסם של התלמידים למקום שבו הם חיים - ארץ ישראל, נבדוק למה אנחנו אוהבים מקומות מסוימים, איך זה קורה, ובמה זה מתבטא. בהמשך נרחיב שאלות אלו בנוגע ליחסים בין עם ישראל ובין ארץ ישראל.

כחלק מהלימוד נכיר את היחס של דוד בן-גוריון ומנחם בגין לארץ ישראל, בהקשר האישי ובהקשר הלאומי.

נפתח את הפעילות במענה על השאלות **בדף העבודה: המקום שלי, נספח א', (עמ' 24)**, העוסק במקום האהוב על כל תלמיד באופן אישי.

נבקש ממספר תלמידים לספר את הסיפור על המקום שהם אוהבים. אפשר גם לכתוב על הלוח את שמותיהם או את תיאוריהם של מקומות שונים שתלמידים אוהבים, ולבקש מהתלמידים לנסות למיין את המקומות על פי קריטריונים שונים.

← מדוע אתם אוהבים מקומות אלה?

נמין את הסיבות על הלוח, או נבקש מהתלמידים למיין את המקומות בעבודה אישית. המטרה היא למיין מקומות שהם מיוחדים בגלל חוויה אישית או משפחתית, ומקומות שהם מיוחדים בגלל סיבה אובייקטיבית (אירוע היסטורי, נוף ייחודי וכדומה).

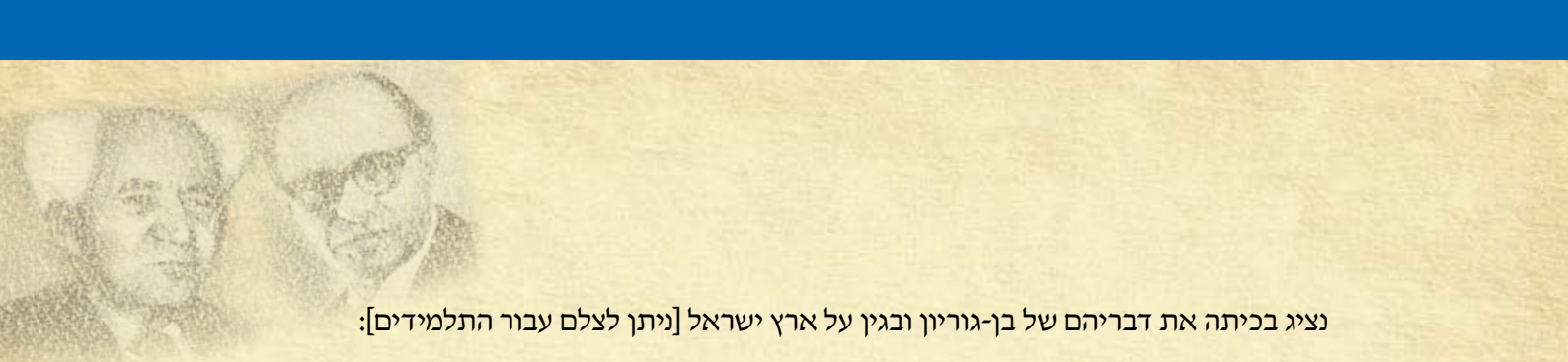
נשאל שאלות על מקומות אשר תלמידים כתבו כי הם מקומות אוהבים. לדוגמה:

← למה ירושלים אוהבה?

נדגיש בפני התלמידים כי יכולות להיות תשובות שונות. לדוגמה: בגלל ההיסטוריה שלה, או מפני שהיא מקום קדוש.

מדיון זה, נעבור לדיון במרכזיותה ובחשיבותה של ארץ ישראל בתפיסתם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין. המטרה של שלב זה במערך היא לעבור מהדיון ביחס אישי למקום, לדיון במקום לאומי.

נציג בכיתה את דבריהם של בן-גוריון ובגין על ארץ ישראל [ניתן לצלם עבור התלמידים]:

דוד בן-גוריון

אין אדם יכול להקשות על ריבונו של עולם, למה בחר דווקא בארץ הזאת, אבל עובדה היא שמשה רבנו הביא אותנו אליה, ולא נמיר אותה בשום ארץ אחרת. לא ממירים [מחליפים] אמא ולא ממירים [מחליפים] אבא. אני לא צריך להגיד לכם, מה הייתה הארץ הזאת לעם היהודי זה כ-4,000 שנה. אני בטוח שאתם יודעים היסטוריה עברית לא פחות ממני...

בן-גוריון, 'דבר אל הנוער היהודי בתפוצות', במערכות הנוער היהודי, 1 באוגוסט 1960

מנחם בגין

אתם יודעים, כשהייתי בבית"ר בפולין, כשמישהו רצה להביע את אהבתו לחברה שלו, ולומר לה עד כמה הוא אוהב אותה - וגם אני הייתי כזה כשהייתה לי חברה - כשרציתי להביע את עוצמת אהבתי אליה, הייתי אומר לה: "אני אוהב אותך כמו שאני אוהב את ארץ ישראל".

גאולה כהן מספרת בשמו של מנחם בגין

ארץ ישראל, ארץ חמדת אבות, ארצנו היחידה. דבקנו בה בכל הדורות. מעולם לא ניתקנו את הקשר עמה. התפללנו עליה, התגעגענו אליה, אהבנוה בכל לבנו ובכל נפשנו... גלינו מעל אדמתה, ושבנו אליה באמונה ובזכות ובהקרבה, בבנייה חלוצית מהוללת ובמלחמת השתחררות עצמית מפוארת.

מנחם בגין, דברי הכנסת, 20 ביוני 1977

נבקש מהתלמידים לומר אילו רגשות מביעים בן-גוריון ובגין כלפי ארץ ישראל.

← האם רגשות אלה דומים או שונים לרגשות שהבענו כלפי המקום האיש?

נבקש מהתלמידים לסמן בטקסטים את הביטויים לרגש, ולבחון אם קיים הבדל בנושא זה בין דוד בן-גוריון למנחם בגין. לאחר מכן נבקשם למצוא בטקסטים את הסיבות ליחס המיוחד של בן-גוריון ובגין לארץ ישראל.

← במה דומה היחס של בן-גוריון ובגין לארץ ישראל, ובמה הוא שונה?

כדאי לקשר את הנאמר לתשובות של התלמידים בחלק הראשון, העוסק במקום האיש.

אפשר להשתמש במושגים "מקום אהוב", "מקום חשוב", "מקום היסטורי".

מהו יחסכם לארץ ישראל? באיזו מידה ארץ ישראל חשובה לכם? מדוע? כתבו שלושה פרטים על עצמכם שעוזרים להסביר את היחס שלכם לארץ.

ניצור כרזה כיתתית "ארץ ישראל בשבילי היא..." כל אחד מהתלמידים יציע המשך למשפט שעמו הוא מזדהה.

2. מדינת ישראל והתפוצות

יחידה זו עוסקת באופן שבו בגין ובן-גוריון ראו את הקשר בין העם היהודי, זה שבארץ וזה שבתפוצות, למדינת ישראל ולארץ ישראל. כפתיחה, נקרא מספר ציטוטים של בן-גוריון ובגין, שבאמצעותם נבין מה היא תפיסתם של שני המנהיגים על חשיבותן של ארץ ישראל ומדינת ישראל ליהודים החיים בגולה. בשלב הבא נשער מה היו עונים בן-גוריון ובגין לטענות שונות, הקשורות למערכת היחסים בין יהודי ארץ ישראל ובין יהודי התפוצות. על המושגים "גולה" ו"תפוצה" והיחס ביניהם, ראו הרחבה בדיסק הנלווה.

תחילה נעמוד על ההבדל שבין **ארץ ישראל** (מקום, שטח ארץ) ל**מדינת ישראל** (ריבונות, מסגרת חברתית).

מה ההבדל בין ארץ לבין מדינה?

נציג בפני התלמידים מושגים שונים, ונבקש מהם לשייכם לאחד משני המושגים או לשניהם גם יחד. המושגים: תעודת זהות, טיול, נוף, חוקים, ראש ממשלה, צבא, גבולות, שבעת המינים, סיפורי התנ"ך. אפשר להוסיף עוד מושגים.

נבקש מהתלמידים להציג בצורה גרפית את היחס שבין ארץ לבין מדינה.

מה אתם אוהבים במדינת ישראל?

מה הייתם משנים במדינה?

נסביר לתלמידים כי מקובל להתייחס **לארץ ישראל** כשטח שבין הירדן לים התיכון, ויש הטוענים כי חלקים ממזרח לירדן אף הם שייכים לארץ ישראל. גבולותיה של **מדינת ישראל** אינם בהכרח תואמים לשטחי **ארץ ישראל**. מדינת ישראל לא שולטת בשטחים שממזרח לירדן. עד מלחמת ששת הימים לא שלטה מדינת ישראל בגדה המערבית (רצוי להציג מפה של גבולות המדינה עד 1967). כיום מתנהל ויכוח בציבור הישראלי מה צריכים להיות גבולות המדינה (להבדיל מגבולות הארץ). נספר לתלמידים כי על אף שקיימת מדינה יהודית, ולמרות חשיבותה של ארץ ישראל בהיסטוריה היהודית, כמחצית מהיהודים חיים כיום מחוץ לגבולות המדינה. ריכוזי יהודים אלו קיבלו את השם "תפוצות".

כיום חיים בעולם 13.6 מיליון יהודים.

מתוכם חיים בארץ 5.9 מיליון.

בארצות הברית חיים 5.2 מיליון.

למה יש יהודים שבוחרים לחיות בחו"ל גם כעת, כאשר קיימת מדינה? ←
אם אתם מכירים יהודים החיים בחו"ל? נסו להסביר מדוע הם חיים שם. ←

עבודת הבית שלכם היא לראיין קרובי משפחה או מכרים שחיו או עדיין חיים מחוץ לישראל (אם יש כאלו). לשם כך עליכם לחבר את השאלות לריאיון שתערכו. לאחר שחיברתם את השאלות, ערכו בטלפון או בעזרת האינטרנט ריאיון עם קרוב/ משפחה או מכרים שחיו או עדיין חיים מחוץ לישראל (כלומר משתייכים לקבוצה הנקראת "יהדות התפוצות").

אם יש תלמידים שאין להם קרובי משפחה שחיו או חיים בתפוצות, נבקש מהם לעבוד בזוגות. המשימה בזוגות: אחד מכם יחבר שאלות שהיה שואל יהודי שחי כיום בתפוצות. האחר יענה על השאלות כפי שהוא משער שיהודי מהתפוצות היה עונה עליהן.

נחלק לתלמידים את **דף העבודה: יחסי "ישראל והתפוצות" במשנתם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין, נספח ב'**, (עמ' 25-26). חלקו הראשון מכיל ציטוטים של המנהיגים. בחלקו השני של דף העבודה, שכותרתו **בני נוער יהודיים מספרים על יחסם לישראל ולתפוצות**, מתבקשים התלמידים לכתוב מה היו עונים שני המנהיגים לטענותיהם השונות של בני הנוער.

3. חשיבותה של ירושלים

נקריא את דברי בן-גוריון על ירושלים [ניתן לצלם עבור התלמידים]:

ירושלים... היא בירת **האומה***. היא בירת ההיסטוריה היהודית, היא בירת הרוח העברית, היא בירת נצח ישראל. היא יותר מכולם צריכה להיות לדוגמה גם לארץ כולה וגם לאומה כולה, מכיוון שירושלים איננה שייכת רק לארץ, ירושלים שייכת גם לאומה, עליה להיות לדוגמה לכל בית ישראל בארצו ובתפוצות.

דוד בן-גוריון, מתוך דברים שנאמרו בטקס קבלת אזרחות כבוד של ירושלים, ז' בסיוון, תשי"א

***אומה** - העם היהודי.

← למה חשובה ירושלים בעיני בן-גוריון?

דוד בן-גוריון מתאר את ירושלים כעיר בירה בכמה כינויים שונים: "היא בירת האומה. היא בירת ההיסטוריה היהודית, היא בירת הרוח העברית, היא בירת נצח ישראל".

← מהם ההבדלים בין הכינויים השונים שנותן בן-גוריון לירושלים?

נספר לתלמידים כי כשנה וחצי אחרי קום המדינה, הכריז ראש הממשלה דוד בן-גוריון על ירושלים כעיר הבירה של מדינת ישראל. בהכרזה תמכו כל המפלגות בכנסת. הוחלט להעביר את הכנסת ואת כל משרדי הממשלה מתל אביב לירושלים.

מנחם בגין הוביל לחקיקת חוק יסוד: ירושלים בירת ישראל, שעיגן את מעמדה של ירושלים המאוחדת כבירת מדינת ישראל, החוק שנחקק בשנת 1980 קובע כי ירושלים היא בירת ישראל ומקום מושבם של הנשיא, הכנסת, הממשלה ובית המשפט העליון. ביום ההצבעה על החוק נאם מנחם בגין בכנסת:

כבוד היו"ר, אספה נעלה! ...אנו יכולים, רשאים וחייבים להצהיר: ...מקום מושבן של האספה המכוננת והממשלה הוא **בירושלים הבירה**...

מנחם בגין, 'חוק ירושלים בירת ישראל', דברי הכנסת, יז ניסן תש"ט

← מהי עיר בירה?

← מדוע לכל מדינה יש עיר בירה?

← מה הסיבות לכך שדווקא ירושלים היא עיר הבירה של ישראל?

נצייר את התשבץ (ללא הפתרונות) על הלוח, ונקריא לתלמידים את ההגדרות.
אפשר להנחות את התלמידים להיעזר באינטרנט או באטלס גיאוגרפי.
לאחר מילוי התשבץ בטור המודגש יהיה אפשר לזהות את הביטוי "עיר בירה".

ן	א	מ	ע			
			ז	י	ר	פ
		ד	י	ר	ד	מ
ת	ו	ר	י	ב		
			ר	י	ה	ק
ן	י	ל	ר	ב		
			ה	ש	ר	ו

בירת ירדן
בירת צרפת
בירת ספרד
בירת לבנון
בירת מצרים
בירת גרמניה
בירת פולין

בירושלים שוכנים כיום כל המוסדות הממלכתיים של מדינת ישראל, ובהם הכנסת, בית המשפט העליון, האוניברסיטה העברית ומוסד "יד ושם".

← שער: מדוע ממוקמים מוסדות אלו דווקא בירושלים?

← לאילו מהמוסדות מתקשרים לדעתכם דברי מנחם בגין: "ובמדינתנו פנימה יהיה

הצדק השליט העליון, השליט גם על שליטיה - בל תהיה רודנות...?"

נקרא בפני התלמידים את הקטע הבא המדגיש את חשיבותה של ירושלים בעיני בגין [ניתן לצלם עבור התלמידים]:

אזרחי ישראל, נעלה את ירושלים על ראש שמחתנו!... ירושלים חרותה וחיה בלבו של העם היהודי למעלה מ-3,000 שנים, מאז דוד מלכנו העביר את בירת מלכותו מחברון לירושלים. ירושלים היא חלק מתולדותיו של העם היהודי. בכל הדורות חלמנו עליה, אליה נשאנו עינינו בגעגועים, ממרחקים, ממעמקים. אליה ועליה התפללנו. עיר זו היא ההיסטוריה שלנו!

מנחם בגין, 'דברים לרגל יום העצמאות ה"ב של מדינת ישראל', יום העצמאות תש"ם

← למה חשובה ירושלים בעיני בגין?

← נאומו של בגין מציג מספר טיעונים לחשיבותה של ירושלים. בחרו בזה שנראה לכם

כחשוב ביותר.

← בחרו במשפט או בשניים מדבריו של בגין, וציירו אותו.

← מה ההבדל בין גישתו של בן-גוריון לירושלים לגישתו של

בגין, על פי ציטוטים אלה?

חלק ב': התנ"ך וארץ ישראל בחזונו של דוד בן-גוריון ומנחם בגין

מבנה הפעילות בחלק ב': הפעילות פותחת בחשיפת התלמידים לכך שראשי הממשלה בן-גוריון ובגין קיימו חוג תנ"ך בביתם, ושראש הממשלה בנימין נתניהו מחדש מנהג זה. באמצעות נושא זה מועלות לדיון מספר שאלות: מדוע בחרו ראשי ממשלה בישראל לקיים חוג תנ"ך בביתם? מה משמעות התנ"ך בשבילם? ומה משמעותו לנו? כדי להשיב על השאלות, התלמידים נעזרים בעולם הידע האישי שלהם ובמקורות שונים המובאים בפניהם. במהלך הפעילות מודגשים הערכים הלאומיים והאוניברסליים הבאים לידי ביטוי בתנ"ך, וכן מקומו הייחודי בתפיסה הציונית. האפשרות האחרונה לפעילות חושפת את התלמידים לדוגמאות מעניינות של מובאות מן התנ"ך שבהן השתמשו המנהיגים דוד בן-גוריון ומנחם בגין, ומאפשרת ניתוח היחס של המנהיגים אל התנ"ך באמצעות הדוגמאות.

נחלק לתלמידים את דפי מקורות: התנ"ך וארץ ישראל בחזונו של דוד בן-גוריון ומנחם בגין, נספח ג', (עמ' 27-29). במהלך היחידה נפנה את התלמידים לקריאת המקורות השונים.

נפתח בקריאת קטע מכתבה שהתפרסמה באתר האינטרנט "וואלה" נספח ג' מקור א' (עמ' 27) הכתבה מספרת לנו שראש הממשלה בנימין נתניהו מחדש מסורת מימי ראשי הממשלה דוד בן-גוריון ומנחם בגין, מסורת של חוג תנ"ך המתקיים בבית ראש הממשלה.

מה אפשר ללמוד מתגובתו של מנחם בגין לטלפון מנשיא ארצות הברית על יחסו אל החוג ואל התנ"ך?

מה אפשר ללמוד מכך שראשי ממשלה בישראל בוחרים לקיים חוג תנ"ך בביתם?

אילו סיבות יכולות לדעתכם להיות לראש ממשלה לקיים חוג תנ"ך?

בכתבה אומר ראש הממשלה בנימין נתניהו: "בן-גוריון ובגין האמינו שהתנ"ך צריך להיות נחלת העם כולו - חילוניים ודתיים, צעירים ומבוגרים, גברים ונשים - כל העם".

כיצד מסבירים דבריו את קיומו של חוג התנ"ך בבית ראש הממשלה?

א. הקשר המיוחד של ראשי ממשלה ישראלים לתנ"ך

ננסה להבין את הסיבות לקשר המיוחד של ראשי ממשלה ישראלים לתנ"ך. נתחיל בסיפור שהיה: בשנת 1936 הקימה ממשלת בריטניה ועדת חקירה ממלכתית כדי להציע פתרון לסכסוך בין הערבים ליהודים בארץ ישראל. דוד בן-גוריון, שנמנה עם החשובים במנהיגי היישוב היהודי בארץ, נקרא אל הוועדה. לאחר שהעיד בפני הוועדה פנה אליו ראש הוועדה הלורד פיל, ושאל אותו מהיכן הגיע לארץ. בן-גוריון ענה שהוא בא מפלונסק. הלורד המשיך ושאל איפה נמצאת העיר פלונסק, ובן-גוריון ענה כי זו עיר בפולין. אז שאל הלורד את בן-גוריון אם יש בידו מסמך או שטר מכר הנותן לו, כמי שבא מארץ רחוקה, זכות לתפוס את מקומם של בני הארץ הערבים הגרים בה דורות רבים. על דוכן העדים

היו מונחים ספר התנ"ך והקוראן, שעליהם הושבעו העדים. בן-גוריון לקח בידו את ספר התנ"ך וענה: "זה הקושאן (שטר הבעלות) שלנו".

ציירו קומיקס של בן-גוריון בוועדת פיל או המחיצו הצגה של האירוע.
מהו לדעתכם הקשר בין המעשה של דוד בן-גוריון בוועדת פיל לבין העובדה שכשהוקמה מדינה והוא מונה לראש ממשלה, הוא בחר לקיים חוג תנ"ך בביתו?

בשנת 1978 הודיעה ועדת פרס נובל למנחם בגין על זכייתו בפרס נובל לשלום על מאמציו להשיג שלום עם מצרים. מנחם בגין התייצב ב-10 בדצמבר 1978 באוסלו בירת נורווגיה, ושם הכריז:

"גבירותיי ורבותיי, אני בא מארץ ישראל, ארץ ציון וירושלים, ואני ניצב כאן בענווה ובגאווה, כבן העם היהודי, וכאחד מבני דור השואה והגאולה. העם היהודי העתיק העניק לעולם את חזון השלום הנצחי, חזון פירוק הנשק הכללי, ביטול לימוד המלחמה ועשייתה. שני נביאים, ישעיהו בן אמוץ ומיכה המורשת, שחזו את האחדות הרוחנית של בני האדם תחת אלוהים בעוד דבר ה' יוצא מירושלים — העניקו לאומות העולם את החזון הבא, שאותו הביעו במונחים זהים: "וכיתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות. לא יישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה".

מדוע לדעתכם היה חשוב לבגין להדגיש את הקשרו התנ"כי של חזון השלום העולמי?
איך מתקשר יחסו של בגין לתנ"ך, כפי שהוא מתבטא בנאום לעריכת חוג התנ"ך בביתו?

על הקשר בין התנ"ך ובין הבעלות של עם ישראל על ארץ ישראל, ראו הרחבה בדיסק הנלווה. נפנה את התלמידים לנספח ג' מקור ב' (עמ' 27). אם הקטע קשה מדי לתלמידים, אפשר לכוונם לנוסח המעובד.

למה כוונתו של בגין במילים "הרעיונות של חירות האדם ותיקון החברה"? על אילו ערכים הוא מדבר? נסו להסביר במילים שלכם.
מה הקשר בין טענתו של בגין על התנ"ך לבין בחירתו כראש ממשלת ישראל, לקיים חוג תנ"ך?

בגין טוען כי "הרעיונות של חירות האדם ותיקון החברה" מופיעים בתנ"ך. למה הוא מתכוון? היכן לדעתכם מופיעים רעיונות אלה בתנ"ך? (נכוון לעשרת הדברות, ליחס ליתום ולא למנה ולחוקים סוציאליים נוספים וכדומה, או לפסוק שמביא בגין, כאן בהמשך).

כמו כן, באפשרותנו להציג לתלמידים את הציטוט של בגין במלואו, אם הוא מתאים לרמת הידע ולרמת ההבנה של התלמידים: "הרעיונות של חירות האדם ותיקון החברה - כלום אינם גלומים ביסוד היסודות של תורת ישראל, בפסוק שכמוהו כפילוסופיה שלמה 'כי בצלם אלוהים נברא האדם'?" בעלותו לשלטון התראיין מנחם בגין לטלוויזיה. תוכלו לצפות באינטרנט עם התלמידים בדבריו בנוגע לחינוך יהודי, בקישור הבא [Http://www.youtube.com/watch?v=bhY6dm_m8ws](http://www.youtube.com/watch?v=bhY6dm_m8ws) או בעזרת הברקוד.

← מה למדתם מהסרטון על חשיבות התנ"ך בעיני בגין?

נפנה את התלמידים לנספח ג' מקור ג' (עמ' 28). אם הקטע קשה מדי לתלמידים, אפשר לכוונם לנוסח המעובד.

← מדוע לדעת בן-גוריון חשוב התנ"ך לכל יהודי?

על חשיבות התנ"ך בעיני המנהיגות אפשר ללמוד גם ממיקום "ערכי תרבות ישראל" בסעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג - 1953, נפנה את התלמידים לנספח ג' מקור ד' (עמ' 28).

← מה אפשר ללמוד מהפתיחה: "מטרת החינוך הממלכתי היא להשתית את החינוך היסודי במדינה על ערכי תרבות ישראל", על ההתייחסות לתנ"ך במדינת ישראל?

כדי לסכם את הנושא נציג לתלמידים מכתב דמיוני שכתב אזרח לראש הממשלה.

כבוד ראש הממשלה,
כאשר ישראל אני רוצה לחיות על כך שבאנשים קשים כאלה אתה מקדיש את
מנך אלימוז באות תנ"ך. לדעתי אין זה ראוי שראש ממשלה, אדם בעל אחריות
אדירה ועומס רב, יבאב את מנו היקר אלימוז באות תנ"ך.
בכבוד רב,
ישראל ישראלי

← כתבו מכתב תשובה בשם ראש ממשלת ישראל לאזרח ישראל.

כדי להדגים את הקשר האישי של בגין אל התנ"ך, נקרא בפני התלמידים
מנאומו לאחר שניצח בבחירות בשנת 1977:

"ולעליזה אשתי, זכרתי לך חסד נעוריך, אהבת כלולתיך, לכתך אחריי במדבר, בארץ זרועת מוקשים".

בגין עושה בדבריו שינוי קל לפסוק מספר ירמיהו ב' ב': "... זָכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ, אֶהְבֵּת כָּלְלוּתְיֶיךָ--לְכַתֶּךָ
אֲחֵרִי בַמִּדְבָּר, בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה".

- ← חזרו לציר הזמן על חייהם של בגין ובן-גוריון באתר גלים, וקראו על חייו של מנחם בגין.
- ← למה לדעתכם התכוון בדבריו לאשתו עליזה? איזו תקופה בחייו דימה לדעתכם למדבר ולארץ זרועת מוקשים?
- ← מה אפשר ללמוד מכך שבשעה שבגין פונה אל אשתו, ברגע ובמעמד חשוב כל כך מבחינתו, הוא בוחר לשלב בדבריו ציטוט מהתנ"ך?
- ← מה אפשר ללמוד מכך שהרשה לעצמו לעשות שינוי במילות הפסוק?

נפנה את התלמידים ל**נספח ג'** (עמ' 30). ונבקשם לענות על השאלות בשאלון "**בחן את עצמך - אני והתנ"ך**".

- ← כיצד אתם יכולים לתאר את יחסכם לתנ"ך בעזרת התשובות שעניתם ב"בחן את עצמך - אני והתנ"ך"?
- ← מה הסיפור שאתם הכי אוהבים בתנ"ך?
- ← למה אתם אוהבים אותו?

נתמקד באחד הסיפורים המפורסמים בתנ"ך, יציאת מצרים.

- ← מישהו יכול לספר על יציאת מצרים?
- ← למה הסיפור הזה חשוב לנו? אילו פרטים ביציאת מצרים חשובים לכולנו כיהודים? (תשובה אפשרית: העבדים הופכים לעם חופשי, רעיון החירות, קבלת התורה במדבר, ההגעה כעם לארץ כנען-ישראל וכו').
- ← איך אנחנו יודעים שיציאת מצרים נתפסת כדבר חשוב לעם ישראל? (תשובה אפשרית: חג הפסח נועד להנציח אותה והוא חג מרכזי ביהדות, יש ציווי לספר לילדים על יציאת מצרים, יציאת מצרים מוזכרת בכל שבת בקידוש שבו אומרים "זָכֹר לְיַצִּיאת מִצְרַיִם").

נספר על דבריו של בן-גוריון בשנת 1947, כשנשא נאום בפני ועדת החקירה של האו"ם, על זכותה של ישראל למדינה עצמאית ואמר כך:

"...לפני כ-300 שנה הפליגה לעולם החדש אונייה ושמה 'מייפלואאר' (אונייה שהביאה מהגרים מאנגליה לאמריקה והפכה לסמל לחלוציות האמריקאית). היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה. אבל תאב [רוצה] אני לדעת, אם יש אנגלי אחד היודע בדיוק אימתי [מת] הפליגה אונייה זאת, וכמה אמריקאים יודעים זאת. היודעים הם כמה אנשים היו באותה אונייה ומה היה טיבו של הלחם שאכלו בצאתם? והנה לפני יותר מ-3,300 שנה, לפני הפלגת 'מייפלואאר', יצאו היהודים ממצרים, וכל יהודי בעולם, ואף באמריקה וברוסיה הסובייטית, יודע בדיוק באיזה יום יצאו - ב-15 בניסן. וכולם יודעים בדיוק איזה לחם אכלו בצאתם - מצות.

ועד היום הזה אוכלים יהודים בכל העולם כולו מצה זו ב-15 בניסן - באמריקה, ברוסיה ובארצות אחרות, ומספרים ביציאת מצרים ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה. והם מסיימים בשני מאמרים: השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין (פירוש מארמית: השנה עבדים אננו, בשנה הבאה בני חורין). השתא הכא עבדי - לשנה הבאה בירושלים (פירוש: השנה כאן - במצרים - עבדים, לשנה הבאה בירושלים - בני חורין).

דוד בן-גוריון, מתורגם מתוך העדות לפני ועדת אונסקו"פ, 1947

מה מוסיפים דבריו של בן-גוריון על הדעות שהושמעו בכיתה?

מה מסמלת ירושלים?

מה הייתה החשיבות של התנ"ך במשך השנים שבהן חיו היהודים בגולה לפני הקמת

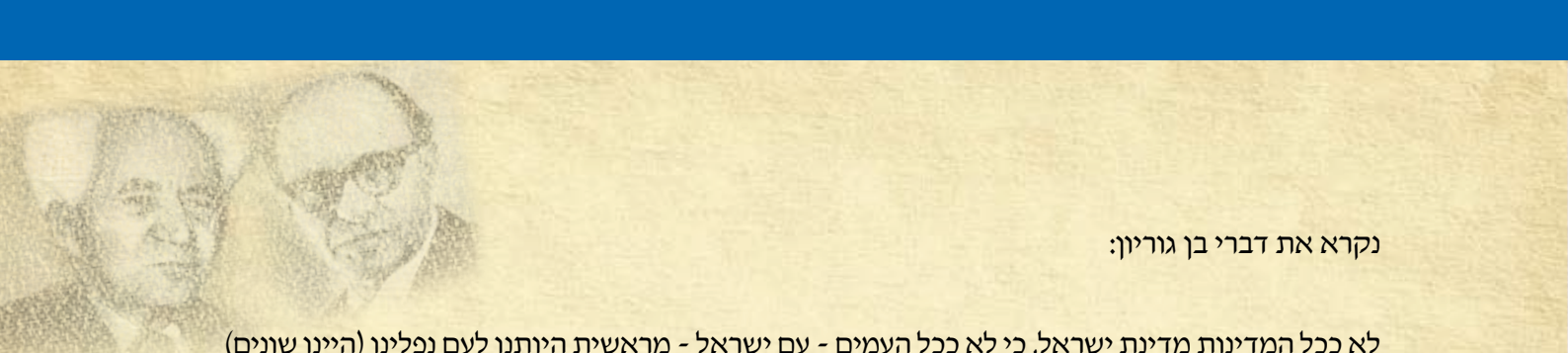
המדינה? (תשובה אפשרית: התנ"ך הוא הסיפור המשותף שהחזיק אותנו כקבוצה

אחת בארצות הגולה השונות, המצוות המבוססות על התנ"ך שמרו על אורח חיים

נבדל של העם היהודי, התנ"ך והתפילות גם שמרו על הקשר של העם לארצו, ארץ

ישראל).

נקרא את דברי בן גוריון:

לא ככל המדינות מדינת ישראל, כי לא ככל העמים - עם ישראל - מראשית היותנו לעם נפלינו (היינו שונים) מכל האומות, והיינו לעם הספר... אין דוגמה בכל ההיסטוריה האנושית לעם מורחק מאדמתו, מפוזר בכל כנפות הארץ, נרדף ושנוא... אשר ישמור על קיומו במשך מאות ואלפי שנים, יקיים ייחודו וייעודו, ואף יבצע חלום דורות...

דוד בן-גוריון, דבר, 29 בנובמבר 1976

מדוע נקרא עם ישראל "עם הספר"?

כיצד היותו "עם הספר" סייעה לעם ישראל בשמירה על קיומו ועל ייעודו?

כיצד קשורה היותו "עם הספר" להגשמת חלום הדורות?

מה לדעתכם החשיבות המיוחדת של סיפורי התנ"ך ליהודים בארצות התפוצה היום? (תשובה אפשרית: התנ"ך הוא הסיפור המשותף שלנו, המורשת המשותפת המחברת אותנו אל העבר והערכים המשותפים. התנ"ך הוא חלק ממה שהופך את יהודי ישראל והגולה לשותפים, לעם אחד.)

משימה להפסקה או לבית: פנו אל הורה/מורה/מכה, ושאלו אותו מהי חשיבות התנ"ך בשבילו. הביאו לכיתה סיכום בכתב של תשובתו.

נציג לתלמידים את היחס המיוחד לתנ"ך מאז ראשית הציונות על פי ההרחבה למורה, בדיסק המצורף.

למדנו שעם התחדשות הציונות, גם בישראל המודרנית מרבים לתת לילדים שמות תנ"כיים. האם לכם ולבני משפחתכם שמות הלקוחים מהתנ"ך? אם כן, האם אתם מכירים את הדמויות התנ"כיות שעל שמן נקראו? אם אינכם בטוחים, בדקו בקונקורדנציה או באינטרנט.

משימה לבית: אם יש שמות תנ"כיים במשפחתכם, שאלו את הורכם ואת סביבתם מדוע בחרו בשמות אלה. הביאו לכיתה סיכום בכתב של התשובות שקיבלתם.

ב. החיים בארץ ישראל וידיעת השפה העברית ככלי להבנת התנ"ך

בספר "רומן רוסי" מאת מאיר שלו מסופר על מורה ששמו פינס, שהיה מורה לתנ"ך, לטבע ולביולוגיה, ובהוראתו הרבה לקשר בין התחומים. כדוגמה לכך בקטע מהספר נפנה את התלמידים לנספח ג' מקור ה' (עמ' 28).

← כשראו התלמידים את נבלת הפרה, השתמש המורה פינס בפסוק מספר ירמיהו בכדי להסביר לתלמידים מה הם רואים. המורה שינה במקצת את הפסוק שאומר כך: "קְבוֹרַת חֲמוֹר יִקָּבֵר סָחוּב וְהַשֵּׁלֶף מֵהַלְאָה לְשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם". ירמיהו כ"ב י"ט. הפסוק מתאר תופעה שהייתה קיימת בתקופת התנ"ך, וגם בתקופה שאליה מתייחס שלו בספרו. מה מסביר הפסוק? מה עושים בנבלת חמור או בנבלת פרה? מדוע עושים זאת?

← התלמידים בכיתתו של המורה פינס רואים את מראהו של הנשר אוכל הנבלות, והמורה מצפה מהם להבין את פירוש שמו של הנשר ואת הקשרו. "לא לחינם [לא סתם, לא בלי סיבה] ייקרא נשר", הסביר פינס. הסבירו: מה הסיבה ששם הציפור הוא נשר? מהו השורש של המילה נשר? מה הקשר בין מראהו ומעשיו של הנשר לבין שמו?

← מקור שמו העברי של הנשר הוא בספר התנ"ך. הנשר מוזכר בתנ"ך 26 פעמים. תפוצת הנשר היא מדרום אירופה עד מרכז אסיה, וכן בצפון אפריקה ובמרבית מדינות המזרח התיכון. תארו לכם ילד יהודי שחי בהונגריה (מרכז אירופה, אשר שם אין נשרים), הילד קורא על הנשר במקרא. מה הם שני הדברים שיש לילד ישראלי וחסרים לילד היהודי-הונגרי כדי להבין באיזו ציפור מדובר?

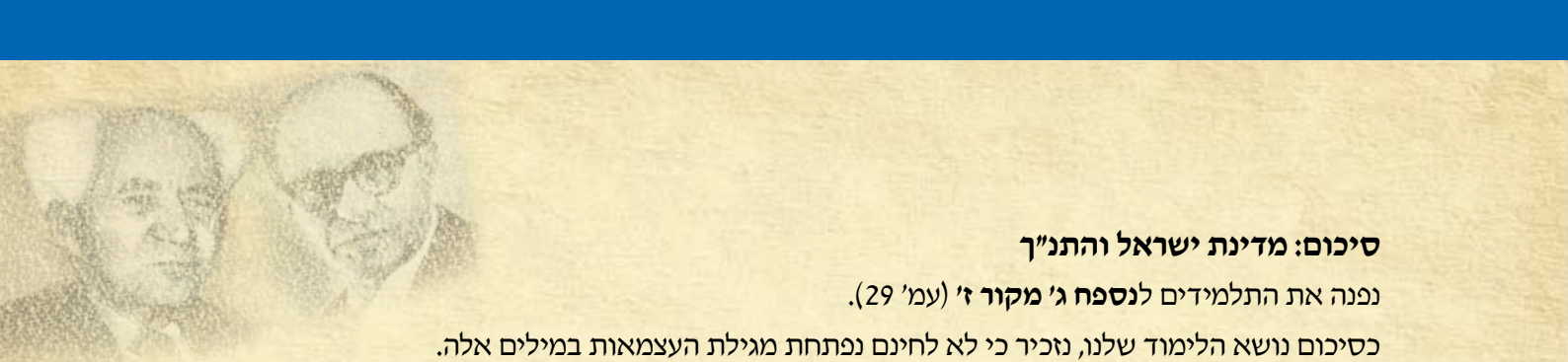
נפנה את התלמידים לנספח ג' מקור ו' (עמ' 29). אם הקטע קשה מדי לתלמידים, אפשר לכוונם לנוסח המעובד.

← הסבירו במילים שלכם מה טוען בן-גוריון על הקשר בין התנ"ך, לחיים בארץ ולשפה העברית.

← כיצד מתקשרים דבריו של בן-גוריון לקטע העוסק במורה פינס עם תלמידיו?
← כיצד מתקשרים דבריו של בן-גוריון להבדל בהבנה של ילד ישראלי וילד יהודי-הונגרי?

← כיצד מתקשרים דבריו לדברים שלמדנו על מקומו הייחודי של התנ"ך בציונות?

סיכום: מדינת ישראל והתנ"ך

נפנה את התלמידים לנספח ג' מקור ז' (עמ' 29).

כסיכום נושא הלימוד שלנו, נזכיר כי לא לחינם נפתחת מגילת העצמאות במילים אלה.

- ← מדוע לדעתכם החליט בן-גוריון לפתוח את מגילת העצמאות, שנקראה בטקס הכרזת העצמאות, בהזכרת ספר הספרים?
- ← מה אפשר ללמוד על משמעות התנ"ך מהפסקה הפותחת את מגילת העצמאות?
- ← מה הקשר בין ארץ ישראל לתנ"ך על פי הפסקה?
- ← כיצד לדעתכם קשורה הפסקה ממגילת העצמאות, שהוקראה בזמן ההכרזה על הקמת המדינה, לכך שבן-גוריון טען שהתנ"ך הוא הקושאן (שטר הבעלות) שלנו על הארץ?

חלק ג': אתגרים במימוש חזון ארץ ישראל

בחלק זה של הפעילות נכיר אתגרים עמם התמודדו דוד בן-גוריון ומנחם בגין בתקופות שונות בחייהם. כמנהיגים שראו עצמם מחויבים לעתידם של העם והמדינה, נאלצו בן-גוריון ובגין לעמוד בפני אתגרים ולקבל הכרעות קשות. הפעילות פותחת בעבודה בקבוצות. כל קבוצה תעסוק בדילמה שעמה התמודד אחד משני המנהיגים. הקבוצה תנתח את הערכים שבהם התלבט המנהיג, ותידרש להכריע בדילמה במקומו של המנהיג. סיכום הפעילות יהיה בדיון העוסק באתגר הניצב בפני מנהיג, בקבלת הכרעות ובמורכבות קבלת החלטות במצב של התנגשות בין ערכים. על הדילמות והרקע ההיסטורי להן ראו הרחבה בדיסק הנלווה.

נחלק את הכיתה לארבע קבוצות. כל קבוצה תקבל דף עבודה אחד שכותרתו: **יחידה שנייה, נספח לחלק שלישי: אתגרים במימוש חזון ארץ ישראל.** (הדפים מצורפים לערכה).

כל דף מתמקד בדילמה עמה התמודד אחד מהמנהיגים בתקופת מנהיגותו, ללא ההכרעה שקיבל לבסוף: **בן-גוריון:** דילמת ההבלגה, התקפות הערבים בתקופת המרד הערבי הגדול, דילמת פיתוח הנגב לאחר הקמת המדינה.

בגין: דילמת ההכרזה על המשך המאבק בבריטים בתקופת מלחמת העולם השנייה, דילמת פינוי סיני בתמורה לשלום עם המצרים.

בכל דף מופיעות שאלות מנחות לתלמידים, וכן רשימת ערכים שעליהם להתאים בינם לבין האפשרויות השונות שעמדו בפני המנהיגים. לבסוף תיידרש כל קבוצה לקבל החלטה במקומו של המנהיג, תוך בחירת הערך "המכריע", במליאה תסביר כל קבוצה מדוע קיבלה את הדרך שבה הכריעה.

לאחר שכל קבוצה תציג את ההכרעה שקיבלה, נספר מה הייתה הכרעתו של המנהיג במציאות ההיסטורית:

א. ההבלגה

פתרון: ההנהגה הציונית, ובראשה בן-גוריון וחיים ויצמן, החליטה להנהיג מדיניות "הבלגה" - התאפקות מול האיום הערבי. כוחות "ההגנה" הגנו על היישובים, ואף שמרו סביב היישובים, אבל לא יצאו לפעולות נקם. ההנהגה דרשה מהבריטים להגן על היישוב. מדיניות זו הגבירה את שיתוף הפעולה עם הבריטים, והפכה את התנועה הציונית מקובלת יותר בעולם. אך היא הייתה קשה מאוד לרבים מהיהודים בארץ.

ב. המרד

פתרון: בשנת 1944, כשנה וחצי לפני סיום מלחמת העולם השנייה, הכריז מפקד האצ"ל מנחם בגין על "המרד" נגד הבריטים. אנשי האצ"ל פתחו במאבק בבריטים, כדי להביא ליציאתם המוקדמת מארץ ישראל ולקדם עצמאות יהודית בארץ. האצ"ל פעל נגד הבריטים, ומנחם בגין עבר לחיות במחתרת - הוא התחפש, גר בדירות מסתור, ויצא מעט מאוד החוצה בשל החשש שייאסר בידי הבריטים.

ג. הנגב

פתרון: במשך כל שנות כהונתו של דוד בן-גוריון כראש ממשלה הוא הקדיש זמן ומאמצים לפיתוח הנגב, לעידוד של התיישבות ומחקר מדעי במדבר. בתקופה זו קמו יישובים עירוניים וכפריים בנגב. בן-גוריון עצמו החליט לגור בנגב, ועבר לחיות בקיבוץ שדה בוקר. אבל הנגב עדיין זקוק לתקציבים ולפיתוח!

ד. הסכם השלום עם מצרים

פתרון: הסכם השלום נחתם. חצי האי סיני הועבר לשליטת המצרים, והיישובים היהודיים שהיו בו פונו. בגין וסאדאת קיבלו פרס נובל לשלום. בטקס קבלת הפרס אמר בגין בנאומו: "...הנך קם, הנך נאבק, הנך מקריב קורבנות להשיג את הסיכוי ואת התקווה לחיות בשלום..." מבחינה מדינית וצבאית ההסכם נחשב להצלחה, כיוון שהוא סיים את מצב המלחמה בין ישראל למצרים, והגבול נשאר בעיקרו שקט. אך שיתוף פעולה תרבותי וכלכלי בין המדינות נוצר באופן חלקי בלבד.

- ← מה הקושי העומד בפני מנהיג בקבלת החלטות?
- ← עד כמה הפתיעו אתכם ההכרעות שקיבלו המנהיגים? מדוע?
- ← עד כמה הסכמתם להכרעותיהם?
- ← מה היה המחיר של הכרעות המנהיגים?
- ← עיינו בקורות חייהם של שני המנהיגים באתר גלים. נסחו שלושה ערכים מובילים בחייהם על פי קורות החיים והדילמות שהכרתם בכרטיסיות העבודה.
- ← לו נדרש כל אחד משני המנהיגים להכרעה בדילמות של האחר, כיצד היה להערכתכם מכריע? מדוע?

חלק ד: משימת סיכום

אנו מסכמים כעת את יחידת הלימוד "דרכים שונות - מטרה אחת: העם היהודי, ארץ ישראל ומדינת ישראל בחזונו של בן-גוריון ובגין", בעקבות מה שלמדנו ענו על השאלות הבאות:

- ← מהי לדעתכם המטרה המרכזית במנהיגותם של בן-גוריון ובגין?
- ← באיזו מידה לדעתכם המטרה משותפת לשני המנהיגים, למרות השוני ביניהם?

נכון את התלמידים להגדיר מטרה משותפת לשני המנהיגים.

דוגמאות:

- לשכנע את עם ישראל בתפוצות לעלות לארץ ישראל.
- לשמור על ביטחונו ועל רווחתו של עם ישראל בארץ ישראל.
- לחנך את ילדי ישראל לערכי התנ"ך.
- לחבב את התנ"ך על אזרחי ישראל.
- לשכנע את אומות העולם שארץ ישראל היא מולדתו של עם ישראל.
- לפתח את מדינת ישראל ואזורים בלתי מיושבים בה.

תוצר הלמידה

בחרו בסוגיה עכשווית הנמצאת על סדר היום, ומתאימה למטרה המשותפת למנהיגים, שמצאו התלמידים.

- ← כתבו תסריט לשיח דמיוני בין בן-גוריון לבגין, המשקף מחלוקת ביניהם, אך סופו שנגמר בהסכמה בין שני המנהיגים על מטרותם המשותפת, כפי שהוגדרה בכיתה קודם לכן.

באפשרותכם לבקש מהתלמידים להציג את התסריט שכתבו, ולהפסיק את ההצגה לפני השלב שבו המנהיגים מסכימים ביניהם על מטרותם המשותפת, ובנקודה זו לערוך הצבעה בכיתה בשאלה איזו עמדה משכנעת יותר. לאחר מכן המשיכו בהצגה אל השלב שבו המנהיגים מסכימים ביניהם.

נספח א'

דף עבודה המקום שלי

- חשבו על המקום שאתם הכי אוהבים.
ציירו/צלמו/תארו בכתב את אותו מקום.
- מדוע אתם אוהבים את המקום הזה?
 - תארו משהו שקרה לכם במקום אשר אותו אתם אוהבים.
 - במה מתבטאת האהבה שלכם למקום הזה?
 - האם חבריכם לכיתה אוהבים גם הם את אותו מקום? מדוע?

המקום שלי

שנת בן גוריון ובנין

דף עבודה

יחסי "ישראל והתפוצות" במשנתם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין

קראו את דבריהם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין העוסקים ביחסי "ישראל והתפוצות":

בן-גוריון

הצו העליון של העם היהודי בדורנו הוא יניקה וזיקה הדדית בין ישראל והתפוצה. ישראל לא תיבנה ולא תעמוד במשימותיה להפרות השממה, לקיבוץ גלויות ומיזוג, וספק אם תוכל לאורך ימים לקיים את ביטחונה - בלי עלייה מתמדת וגדלה של טובי הנוער העברי מכל הארצות, עליית נוער חלוצי ואנשי רוח, אנשי מדע, חוכמה ומחקר.

בן-גוריון, "ישראל ויהדות התפוצות", מאסף דבר, 1 בנובמבר 1955

מדינת ישראל רואה עצמה כיצירתו של העם היהודי ונועדה לגאולתו, והיא רואה היהודים בעולם כולו, בישראל ובתפוצה, כעם אחד, לא רק בעבר, אלא גם בהווה ובעתיד...

בן-גוריון, "ישראל בעמים", דברי הכנסת, 17 באוגוסט 1952

בגין

הקמתה של מדינת ישראל חיזקה דווקא את מעמדם של היהודים בארצות שבהן יהודים לא סובלים מאפליה... נדאג לכך שלארץ יהיו כוחות משיכה כדי שיהודים יגיעו אליה לא מתוך פחד.

מעובד מתוך: מנחם בגין, השקפת חיים והשקפה לאומית (קווי יסוד), 1952, עמ' 47

תושבי התפוצות יש בהם כאלה שאינם אוהבים את המילה "גולה"... אחינו בתפוצות הגולה צריכים לומר שהם בגולה, אם זו גולה דוויה ואם זאת גולה "דה-לוקס" - גולה היא. זאת אמונתנו. זאת החלוקה הטבעית: בין המולדת ובין הגולה.

מנחם בגין, 'מיזוג עדות בישראל', דברי הכנסת, 8 בדצמבר 1964

- בדקו במילון, והסבירו מה ההבדל בין המושג "גולה" ובין המושג "תפוצה".
- על פי הקטעים שקראתם, מה היחס של בן-גוריון ובגין ליהודים אשר חיים בחוץ לארץ?

דף עבודה

בני נוער יהודיים מספרים על יחסם לישראל ולתפוצות

קראו את דבריהם של בני הנוער היהודים, וכתבו מה היו עונים להם שני המנהיגים בהתאם לקטעים שקראתם.

מעייין, תלמידת בית ספר מחדרה, ישראל: לדעתי בכלל לא בטוח שיהודים צריכים לעלות לישראל. אם הם רוצים לעלות שיבואו, אבל המדינה עצמה יכולה להסתדר גם בלעדיהם במשימות שניצבות בפניה. **מה יענה למעייין דוד בן-גוריון?**

אלכס, תלמיד בית ספר מבודפשט, הונגריה: אני בכלל לא מסכים שכל היהודים צריכים לעלות לישראל. לדעתי כיום אין קשר בין יהודי שחי בהונגריה כמוני, לבין יהודי שחי בארצות הברית לבין יהודי שחי בישראל. לכל אחד יש חיים אחרים לגמרי. פעם, בתקופת התנ"ך, כשכל היהודים חיו בארץ ישראל, היה קשה. אבל היום, כשכולנו מפוזרים בעולם, כבר אין קשה.

מה יענה לאלכס דוד בן-גוריון?

יובל, תלמיד בית ספר מבאר שבע, ישראל: כבר יש מספיק תושבים במדינת ישראל. לדעתי בזמן הקרוב צריך לאפשר רק ליהודים שהחיים שלהם בתפוצות לא טובים לעלות לישראל. **מה יענה ליובל מנחם בגין?**

מוריאל, תלמידת בית ספר מפריז, צרפת: המולדת שלי היא צרפת. כפי שהמולדת של יהודי מבריטניה היא בריטניה, והמולדת של יהודי מישראל היא ישראל. מולדת היא כל ארץ ומדינה שאדם חי בה, והוא מרגיש ששם ביתו. **מה יענה למוריאל מנחם בגין?**

משימה: חברו נאום של ראש ממשלה, אשר מסביר ליהודים בארצות הברית עד כמה צריכה ארץ ישראל להיות חשובה להם, ולמה הם חשובים לארץ ישראל ולמדינת ישראל.

שנת בן גוריון ובגין

דפי מקורות

התנ"ך וארץ ישראל בחזונו של דוד בן-גוריון ומנחם בגין

חוג התנ"ך בבית ראש הממשלה

מקור א'

חוג התנ"ך המסורתי שב לבית ראש הממשלה. במוצאי השבת צלצל הטלפון בבית ראש הממשלה. התקופה היא שנות ה-80, העומד בראש המדינה הוא בגין, ועל הקו ביקש לשוחח עמו נשיא ארצות הברית דאז, ג'ימי קרטר. בגין סירב. הוא ביקש מעוזריו שיבהירו לקרטר כי "ראש הממשלה לומד תנ"ך, ויתקשר אליו כשהלימוד יסתיים".

מפגשים מסוג זה [חוג תנ"ך] בבית ראש הממשלה היו למסורת בתקופתם של ראשי הממשלה בן-גוריון ובגין...

"בן-גוריון ובגין האמינו שהתנ"ך צריך להיות נחלת העם כולו [שייך לעם כולו] - חילונים ודתיים, צעירים ומבוגרים, גברים ונשים - כל העם", אמר ראש הממשלה [בנימין נתניהו] בפתח החוג..."

מתוך אתר וואלה

הקשר המיוחד של ראשי ממשלה ישראלים לתנ"ך

מקור ב'

"הרעיונות של חירות האדם ותקון החברה - כלום אינם גלומים [האם אינם נמצאים] ביסוד היסודות של תורת ישראל?"

מנחם בגין, השקפת חיים והשקפה לאומית (קווי יסוד), 1952, עמ' 33

ובשפה פשוטה יותר:

הרעיונות של חירות האדם, החופש והזכויות שיש לכל אדם, ושל תיקון החברה - יצירת חברת מופת, הם רעיונות שנמצאים בתנ"ך, בתורת ישראל.

מקור ג'

"בספר הספרים [התנ"ך] ימצא כל יהודי, אדוק [דתי] או חפשי [חילוני], מוצאו, שרשיו ההיסטוריים והמוסריים [מוסר=צדק], וערכי אדם עלי אדמות [ערכים אנושיים המתאימים לכל אדם בעולם] ששום ספר בעולם לא עלה עליהם".
דוד בן-גוריון, 'ישראל והתפוצה', שנתון הממשלה, תשי"ח

ובשפה פשוטה יותר:

בתנ"ך ימצא כל יהודי, דתי או חילוני, את השורשים שלו, את הקשר שלו אל העבר ואל ההיסטוריה של העם שלו, ואת הערכים האנושיים החשובים ששום ספר אחר בעולם לא מבטא בצורה טובה כל כך.

מקור ד'

סעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג - 1953:

"מטרת החינוך הממלכתי היא להשתית את החינוך היסודי במדינה על ערכי תרבות ישראל והשגיי המדע, על אהבת המולדת ונאמנות למדינה ולעם ישראל, על אמון בעבודה חקלאית ובמלאכה, על הכשרה חלוצית ועל שאיפה לחברה בנויה על חרות, שוויון, סובלנות, עזרה הדדית ואהבת הבריות".

החיים בארץ ישראל וידעת השפה העברית ככלי לידיעת התנ"ך

מקור ה'

"בקר אחד הוליד אותנו [המורה] פינס אל שולי יער האיקליפטוסים, שם השלכה נבלת פרה. ערב קדם לכן נגררה לשם... 'קבורת חמור תקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלים', אמר פינס בעצב, הורה לנו לשתק ולהתבונן. כמה נשרים נקבצו סביבה. ראשיהם הקרחים, מבטם העז וגרונם הקמוט, היו מכרים לי ועוררו בי תבה. הם קרעו במקוריהם המתאמים לבתור [לקריעת הבשר לחתיכות] את בטן הפרה, ואת צואריהם הלבנים, נשורי הנוצה, תחבו בכרסה [דחפו לתוך בטנה]. 'לא לחנם [לא סתם, לא בלי סיבה] יקרא נשר', הסביר פינס..."

מאיר שלו, רומן רוסי, עמ' 134-135

"קבורת חמור יקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלים". ירמיהו כ"ב י"ט

שנת בן גוריון ובנין

מקור ו'

"רק העם שיאחז מחדש בארצו
ויתערה [יהפוך חלק] בנוף
המבהיק מכל עמוד של ספר
הספרים, ולשון הספר תהיה
לשוננו הטבעית שבה יהיה
[יחשוב] ויחלם... רק עם זה יפתח
לפניו הספר את סגור לבו..."

דוד בן-גוריון, 'מהפכת הרוח',
חזון ודרך א, 1949, עמ' 43

ובשפה פשוטה יותר:

רק אם עם ישראל יחזור לחיות בארץ ישראל וירגיש בבית הנוף
הישראלי, שהוא הנוף המתואר בתנ"ך, ורק אם השפה העברית,
שפת התנ"ך, תהפוך לשפה שבה ידברו האנשים ובה יחשבו ויחלמו,
רק אז יוכלו להבין את התנ"ך באופן עמוק ואמיתי.

מדינת ישראל והתנ"ך

מקור ז'

מגילת העצמאות נפתחת במילים הבאות: "בארץ ישראל קם העם
היהודי, בזה עצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בזה חי חיי
קוממיות ממלכתית, בזה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל אנושיים
והוריש לעולם כל את ספר הספרים הנצחי".

שנת בן גוריון ובנין

דף עבודה

"בחן את עצמך – אני והתנ"ך"

1. נסה להיזכר בכמה שיותר שמות של ספרים המופיעים בתנ"ך. כמה זכרת?

- א. לא זוכר כמעט כלום, אולי שניים-שלושה ספרים.
- ב. זוכר בערך עשרה. לא לגמרי בטוח בכל השמות.
- ג. זוכר את 24 ספרי התנ"ך לפי סדר הופעתם.

2. שיעור תנ"ך הוא בעינייך:

- א. האמת... שיעור חופר ומיותר. השפה קשה, והנושאים לא קשורים לחיים שלי.
- ב. אני מבינה שזה חשוב כי זה הספר הכי מרכזי ליהודים. לפעמים זה אפילו מעניין.
- ג. אחד השיעורים האהובים עליי. סיפורי התנ"ך מרתקים ומחברים אותי למורשת של העם שלי.

3. אם ספר התנ"ך נופל לך על הרצפה, אתה:

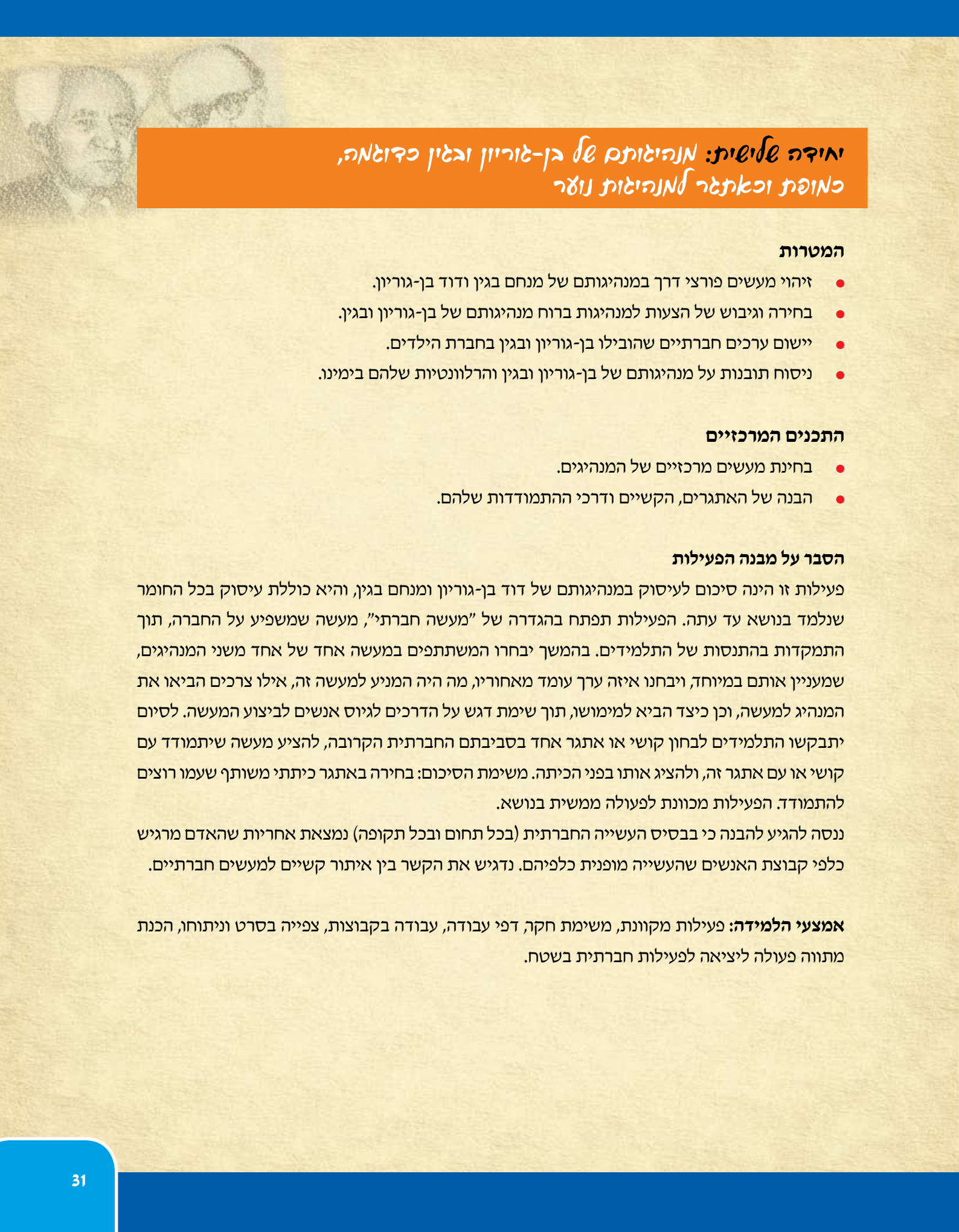
- א. מרים אותו, מה העניין?
- ב. מרים ומרגיש קצת נבוך, זה ספר חשוב.
- ג. מרים ומנשק את התנ"ך. הוא ספר קדוש.

4. בחר בסיפור אחד או יותר שאתה אוהב במיוחד:

- א. קשה לי כי אני בקושי זוכר סיפורים מהתנ"ך, האמת אני לומד בבית הספר ומיד שוכח...
- ב. יש שני סיפורים שאני מתלבט ביניהם.
- ג. אני מרגיש שסיפורי התנ"ך הם ממש חלק ממני, יש כל כך הרבה שהם משמעותיים בשבילי, קשה לי מאוד לבחור...

שנת בן גוריון ובנין

יחידה שלישית: מנהיגותם של בן-גוריון ובלין כדוגמה, כחופת וכאתגר למנהיגות נוער

המטרות

- זיהוי מעשים פורצי דרך במנהיגותם של מנחם בגין ודוד בן-גוריון.
- בחירה וגיוש של הצעות למנהיגות ברוח מנהיגותם של בן-גוריון ובגין.
- יישום ערכים חברתיים שהובילו בן-גוריון ובגין בחברת הילדים.
- ניסוח תובנות על מנהיגותם של בן-גוריון ובגין והרלוונטיות שלהם בימינו.

התכנים המרכזיים

- בחינת מעשים מרכזיים של המנהיגים.
- הבנה של האתגרים, הקשיים ודרכי ההתמודדות שלהם.

הסבר על מבנה הפעילות

פעילות זו הינה סיכום לעיסוק במנהיגותם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין, והיא כוללת עיסוק בכל החומר שנלמד בנושא עד עתה. הפעילות תפתח בהגדרה של "מעשה חברתי", מעשה שמשפיע על החברה, תוך התמקדות בהתנסות של התלמידים. בהמשך יבחרו המשתתפים במעשה אחד של אחד משני המנהיגים, שמעניין אותם במיוחד, ויבחנו איזה ערך עומד מאחוריו, מה היה המניע למעשה זה, אילו צרכים הביאו את המנהיג למעשה, וכן כיצד הביא למימוש, תוך שימת דגש על הדרכים לגיוס אנשים לביצוע המעשה. לסיום יתבקשו התלמידים לבחון קושי או אתגר אחד בסביבתם החברתית הקרובה, להציע מעשה שיתמודד עם קושי או עם אתגר זה, ולהציג אותו בפני הכיתה. משימת הסיכום: בחירה באתגר כיתתי משותף שעמו רוצים להתמודד. הפעילות מכוונת לפעולה ממשית בנושא.

ננסה להגיע להבנה כי בבסיס העשייה החברתית (בכל תחום ובכל תקופה) נמצאת אחריות שהאדם מרגיש כלפי קבוצת האנשים שהעשייה מופנית כלפיהם. נדגיש את הקשר בין איתור קשיים למעשים חברתיים.

אמצעי הלמידה: פעילות מקוונת, משימת חק, דפי עבודה, עבודה בקבוצות, צפייה בסרט וניתוח, הכנת מתווה פעולה ליציאה לפעילות חברתית בשטח.

פתיחה

חשבו על מעשה שעשיתם שלא נועד רק למען עצמכם, מעשה שעשיתם למען החברה.
← מתי עשיתם מעשה שהשפיע על אחרים? (המעשים יכולים להיות: סיוע לקשיש בסביבה, הגנה על ילדים צעירים יותר, עזרה בשיעורי בית, ארגון מסיבה ועוד...).

נכתוב על הלוח את המעשים שיועלו בכיתה.

← באילו דרכים אפשר למיין את המעשים? (- פעולה אישית ופעולה רחבה יותר. - לפי תחומי פעילות. - לפי התפקיד בביצוע הפעולה: "חיל פשוט" או מארגן).
← למה אנחנו עושים מעשים חברתיים, מעשים שאינם רק למען עצמנו? (חשוב לאפשר להעלות מגוון סיבות: הערכה, שכה, הרגשה טובה, פתרון לבעיות, במקרה, הרגשת אחריות לאנשים מסוימים ועוד...).

חלק א': אתגרים ומעשים – בן-גוריון ובגין

לתשומת לבכם, שלב זה של הפעילות יכול להיערך בצורות שונות. אפשר לעבוד באופן אישי, בזוגות או בקבוצות. נחלק לתלמידים את דף העבודה: מעשה של מנהיג, נספח א', (עמ' 34) ונסביר:

בחרו באחד מהמעשים של בן-גוריון או של בגין, כפי שהכרתם בערכה, באתר גלים ובחומרים נוספים שנלמדו. למשל: ההחלטה לעלות לארץ ישראל (שני האישים), ההכרזה על המרד (בגין), נקיטת הבלגה (בן-גוריון), השקעה בנגב (בן-גוריון), הסכם השלום (בגין), תקיפת הכור בעיראק (בגין) ועוד... חקרו את המעשה שבחרתם בעזרת החומרים הקיימים בערכה ובמקורות מידע נוספים, וענו על השאלות בדף העבודה.

לאחר העבודה בקבוצות נערוך דיון במליאה:

← איזה מעשה של אחד מהאישים הרשים אתכם במיוחד? מדוע?
← מה הם הקשיים והאתגרים שהניעו את המנהיג לפעולה?
← לאור הדיון שלכם בתחילת השיעור במעשים לטובת החברה, השוו בין המניעים של המנהיג למעשה שהרשים אתכם, לבין המניעים שלכם במעשים למען החברה.
← אילו קשיים הניעו את המנהיג לפעול? באיזו מידה נענה הצורך אחרי הפעולה?
← כיצד הצליח המנהיג להניע אחרים להצטרף אליו במעשה?

חלק ב': פועלים כדי לשנות

← נסו לזהות אתגרים בכיתה/ בבית הספר/ בקהילה, שהייתם רוצים להתמודד איתם.
 ← מהם הקשיים בבסיסם של האתגרים שזיהיתם? מדוע אלו אתגרים?
 ← הציעו דרכים להתמודד עם הקשיים ועם האתגרים שזיהיתם בהשראה של חזונם ופועלם של בן-גוריון ובגין.

אפשר לתת דוגמאות כגון:

- תלמידי בית הספר אינם מרגישים שבית הספר הוא מקום נוח, ביתי ואוהד כלפיהם.
- תושבי השכונה אדישים לחשיבות המיחזור.
- שיעורי תנ"ך בכיתה מתבזבזים בסידורים שוטפים.
- לא מסבירים לתלמידים על הבחירות המתקרבות.
- ההורים לא מסכימים להחלטת בית הספר לצאת לטיול בירושלים.
- אין שום קשר בין תלמידי בית הספר שלכם, לבית הספר השכן, על אף ששניהם באותה שכונה.

חלק ג': משימת סיכום: בחירה באתגר כיתתי משותף שעמו רוצים להתמודד

עבודה בקבוצות

נחלק לתלמידים את דף העבודה: **פועלים כדי לשנות, נספח א'**, (עמ' 34).

כל קבוצה תציג לשאר הכיתה את הקושי או את האתגר שעמו בחרה להתמודד, תציג את דרכי הפעולה להתמודדות עם האתגר, ותנסה לשכנע את השאר להצטרף אליה.
 כמו כן תסביר הקבוצה כיצד לדעת חבריה היו בגין או בן-גוריון מתמודדים עם אתגר זה.
 כל אחת מהקבוצות תבחר באחת ההצעות שהציגה אחת הקבוצות האחרות. אסור לקבוצה לבחור בהצעה שהיא עצמה הציעה. בכתה תערך הצבעה, שבסופה תבחר פעולה אחת שבה הכיתה כולה בוחרת להתמקד ולהוציא מהכוח אל הפועל. במידת האפשר נכוון את התלמידים לבחור בפעולות הנראות לנו אפשריות בפועל. נמשיך בליווי הכיתה בתהליך יישום הפעולות.

← מה הרגשתם כשבחרתם בקושי או באתגר? למה בחרתם דווקא בו?
 ← האם השתנתה ההרגשה שלכם כלפי המעשה שהצעתם לעשות, בעת הכנת הצגת הנושא לכיתה? כיצד?
 ← מה גורם לי להצטרף למעשה שיזמו אחרים? כיצד אפשר להניע אנשים למעשה חברתי?

פעילות הרחבה: בחינה של גיוס לעשייה - צפייה בקטע מתוך "מרד התרנגולים", בדיסק למורה.

נספח א'

דף עבודה מעשה של מנהיג

בחרו באחד המעשים של בן-גוריון או של בגין שברצונכם להכיר יותר לעומק. לימדו לעומק על המעשה שבו בחרתם בעזרת החומרים שהכרתם (הערכה ואתר גלים), ובעזרת מקורות מידע נוספים.

- מה הוא המעשה שבחרתם?
- מה הניע את המנהיג לעשות את המעשה הזה?
- על אילו קשיים ביקש להתגבר?
- אילו אתגרים עמדו בפניו?
- אילו אמצעים נקט כדי להשפיע על אחרים ללכת בעקבותיו?
- כיצד השפיע המעשה על המנהיג ועל אחרים?

דף עבודה פועלים כדי לשנות

בחרו קושי או אתגר בסביבתכם הקרובה, שאתם חושבים שחשוב להתמודד איתו.

- כיצד אפשר להתמודד עם קושי זה?
- מה האמצעים העומדים לרשותכם?
- את מי תוכלו לגייס לעזרה?
- בחרו דרך המתאימה לדעתכם לפעולה.
- הסבירו את הקשר בין המעשה שהצעתם למעשים של בן-גוריון ומנחם בגין.

על כל קבוצה לנסות לשכנע את הכיתה לבחור במעשה שלה כמעשה שעליו תקבל אחריות הכיתה כולה. תכננו דרך להציג את המעשה לכיתה כולה, והכינו את ההצגה.

שנת בן גוריון ובגין

מקורות וזכויות

עמ' 6	תמונה: רות יוסי, את"ל
עמ' 28	תמונת חוג התנ"ך: פריץ כהן, את"ל
עמ' 28	תמונת מנחם בגין: אתר הסוכנות היהודית
עמ' 29	מאיר שלו, רומן רוסי, הוצאת עם עובד, תל אביב 2002
עמ' 29-30	התמונות באדיבות אוסף אסתי רוגל
עמ' 35	תמונת הכרזת העצמאות: קלוגר זלוטן, את"ל; תמונת בגין נואם: רות יוסי, את"ל
נספח לחלק שלישי: אתגרים במימוש ארץ ישראל	
הבלגה	שלוש התמונות העליונות: קלוגר זלוטן, את"ל; תמונה תחתונה: ארכיון בית הלורד. מתוך אתר פיקיוויקי
המרד	כל התמונות: באדיבות מכון ז'בוטינסקי, מלבד תמונתו של מנחם בגין בתחפושת: באדיבות מרכז מורשת מנחם בגין
הסכם השלום	על פי סדר הופעת התמונות: קלוגר זלוטן, את"ל; פריץ כהן, את"ל; שתי התמונות התחתונות: אלדן דוד, את"ל
הנגב	תמונה עליונה: קלוגר זלוטן, את"ל; התמונה שתחתיה: סער יעקב, את"ל; שתי התמונות התחתונות: משה מילה, את"ל

עשינו כמיטב יכולתנו לאתר את בעלי הזכויות של כל החומר ממקורות חיצוניים. אנו מתנצלים על כל השמטה או טעות. אם יובא הדבר לידיעתנו נפעל לתקנו במהדורות הבאות.

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר, כל חלק שהוא מספר זה שלא במסגרת מוסדותיו המוכרים של משרד החינוך. שימוש מסחרי, מכל סוג שהוא, בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט.

ערכת לימוד זו מוגשת לכם כחלק מהנושא המרכזי השנתי: **"מנהיגות פורצת דרך - דמותם, חזונם ופועלם של דוד בן-גוריון ומנחם בגין"**. משרד החינוך בחר להקדיש את שנת הלימודים תשע"ג לשני ראשי ממשלה אלה, לציון 40 שנים למותו של דוד בן-גוריון, ו-100 שנים להולדתו של מנחם בגין. חיבורם של שני האישים מזמן היכרות עם מנהיגים מרכזיים משני עברי המתרס הפוליטי, שידעו להוביל בדרך שנבחרה מתוך אמונה בערכים, אך השכילו להתמודד עם מציאות משתנה.

הערכה מיועדת לתלמידי בתי הספר היסודיים, ומתרכזת בחזון שני האישים בנוגע לארץ ישראל ולמדינת ישראל, ולמימוש של חזון זה.